

VISUOMENĖS DALYVAVIMAS BAUDŽIAMAJAME PERSEKIOJIME

Petras Ancelis

*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Kriminalistikos ir baudžiamojo proceso katedra
V. Putvinskio g. 70, LT- 4411 Kaunas
Tel. (8 37) 30 36 70
El. paštas: petras.ancelis@gmail.com*

Santrauka. Saugumo problema labai aktuali kiekvienam žmogui. Svarbu ir tai, kaip tas saugumas pasiekiamas. Vienas iš būdų tai padaryti – skatinti pačių žmonių norą apsaugoti save ir kitus. Užsienio valstybių patirtis liudija, jog pilietinės savisaugos iniciatyvos veikia puikiai. Ypač svarbu pripažinti (suvokti), kad už viešą saugumą atsakinga ne vien policija o visa bendruomenė. Kiekvienas žmogus visuomenėje turi atlikti tam tikrą vaidmenį, būti pilietiškam, elgtis nepažeidžiant kitų asmenų teisių, siekti užkirsti kelią nusikaltimui ir padėti aiškinant nusikalstamas veikas. Autorius savo straipsnyje nagrinėja visuomenės dalyvavimo užkardant ir atskleidžiant jau padarytas veikas teises ir kitas prielaidas, tradicines ir naujausias visuomenės pasitelkimo ir bendradarbiavimo formas, pateikia išvadas kaip šitokio bendradarbiavimo procesas turėtų būti tobulinamas.

Pagrindinės sąvokos: visuomenė, nusikalstamų veikų prevencija, baudžiamasis persekiojimas

IVADAS

Nenaujas yra teiginys, kad kova su nusikalstamumu, veikų užkardymas (prevencinė veikla)- ne vien policijos, bet ir visos visuomenės, kiekvieno jos nario reikalas. Užsienio valstybių patirtis liudija, jog pilietinės savisaugos iniciatyvos veikia puikiai. Kiekvienas žmogus visuomenėje turi atlikti tam tikrą vaidmenį, būti pilietiškam, elgtis nepažeidžiant kitų asmenų teisių, siekti užkirsti kelią nusikaltimui ir padėti aiškinant nusikalstamas veikas. Gerai yra žinoma JAV įsitvirtinusi tradicija pranešti policijai netgi apie menkiausius viešosios tvarkos ar kitų teisės aktų reikalavimų pažeidimus. Ir tai nelaikoma blogai vertinamu įskundimu. Šioje valstybėje per 90 % nusikaltimų ištiriama su visuomenės pagalba. Visuomenei ir policijai naudinga bendradarbiauti ir abipusiai pasitikėti siekiant dar didesnio saugumo. Savo ruožtu pareigūnai raginami suprasti bendruomenę, išklausti jų nuomonę įvairiais saugumo klausimais, paskatinti gyventojus kartu spręsti iškilusias problemas. Tiek visuomenės tiek ir pareigūnų tikslas-veiksmingiau spręsti nusikalstamumo, narkomanijos, įveikiant nusikaltimų baimes, socialinės ir fizinės netvarkos problemas, padedant nusikaltimo aukai, socialinės rehabilitacijos procese ir kt. Visuomenė ir formalizuoti jos dariniai gali būti pasitelkiami atskleidžiant nusikalstamas veikas arba užkertant joms kelią, aptinkant ir sulaikant nusikaltusius asmenis, išaiškinant aplinkybes, apibūdinančias nepilnamečius įtariamuosius, bei jų auklėjimo, mokymosi ir gyvenimo sąlygas, nustatant byloje liudytojus, nukentėjusiuosius, surandant pagrobtą turtą, nusikalstamos veikos padarymo įrankius bei kitus daiktus, išaiškinant aplinkybes, kurios skatina padaryti nusikalstamas veikas.

Šio straipsnio tikslas išnagrinėti kokios dabar yra teisinės ir kitokios prielaidos visuomenės dalyvavimui užkardant, atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas ir atskleisti esamas bendradarbiavimo su visuomene būdus (formas).

Tyrimo objektas yra besiklostantys visuomeniniai santykiai nurodytoje sferoje, o tyrimo dalykas – teisės aktai reglamentuojantys visuomenės pasitelkimą tiriant nusikalstamas veikas ir jų prevencijoje o taip pat mokslinės literatūros šaltiniai.

Nagrinėjant nurodytą problematiką naudoti, sisteminės analizės, kritinis, dokumentų analizės, ir apibendrinimo metodai.

1. VISUOMENĖS DALYVAVIMO UŽKARDANT, ATSKLEIDŽIANT IR TIRIANT NUSIKALSTAMAS VEIKAS TEISINĖS PRIELAIDOS

Lietuvos Respublikos Konstitucija garantuoja žmogaus teises ir laisves, jo turto neliečiamumą, tačiau reikėtų panagrinėti ar ir kokių mastu kiti teisės aktai užtikrina betarpišką visuomenės įtraukimą į nusikalstamų veikų prevenciją, veikų atskleidimą ir tyrimą.

Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme¹ turbūt plačiausiai yra atspindimos visuomenės saugumą užtikrinantys veiksniai, prioritetai, atsakingi subjektai. Mūsų nagrinėjama tema reikėtų akcentuoti būtent šiame įstatyme ir jo priedėlyje įtvirtintas nuostatas. Taigi, pagrindinių nacionalinio saugumo objektų tarpe yra nurodomi žmogaus ir piliečio teisės, laisvės bei asmens saugumas. Taip pat čia pabrėžiama, kad Lietuvos nacionalinio saugumo sistema remiasi valstybės institucijų veikla ir kiekvieno Lietuvos piliečio dalyvavimu, atvira pilietine visuomene, suvokiančia pavojus ir savo atsakomybę, pilietiškai susipratusia ir pasirengusia ginti Lietuvos laisvę. Nacionalinio saugumo užtikrinimo subjektai yra valstybė, jos nacionalinio saugumo bei gynybos ir kitos institucijos; piliečiai, jų bendrijos ir organizacijos. Viešojo saugumo politikos skyriuje skelbiama, kad kova su nusikalstamumu, viešosios tvarkos bei asmens saugumo valstybėje užtikrinimas yra vienas didžiausių prioritetų užtikrinant šalies apskritai nacionalinį saugumą. Valstybė privalo sutelkti jėgas ryžtingai ir veiksmingai kovai su nusikalstamumu, ypač su organizuotu nusikalstamumu, šešėliniu verslu, korupcija bei narkomanija, ir tuo užtikrinti tinkamą šalies vidaus saugumą. Būtina stiprinti teisėsaugos institucijų veiklą atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas, kurti naujus nusikalstamų veikų kontrolės ir prevencijos sistemos modelius. Vyriausybė turi užtikrinti jų bendradarbiavimą ir veiklos koordinavimą. Svarbiausiųjų ilgalaikės valstybinės nacionalinio saugumo stiprinimo programų tarpe nurodomos ir nusikaltimų prevencijos ir kontrolės; nacionalinė kovos su korupcija programa; narkotikų kontrolės ir narkomanijos

¹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=396895&p_query=nacionalinis%20saugumas&p_tr2=

prevencijos; programa prieš terorizmą; Lietuvos policijos sistemos plėtros. Kaip matome, šis įstatymas nustato ne vien valstybės apsisaugojimą nuo išorinių grėsmių, todėl ir žmonių saugumo garantijos turi būti užtikrinamos kitais įstatymais, kurie skirti apsaugoti asmenis ir visuomenę nuo nusikalstamumo.

Galiojančiame Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse², baudžiamojo proceso paskirtimi yra nurodoma: ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas (1 str.). Taigi, svarbiausiu-pamatiniu valstybės organizaciniu instrumentu sprendžiant nurodytus uždavinius ir yra baudžiamojo proceso kodeksas. Kitaip tariant, BPK yra baudžiamosios procesinės veiklos pagrindinis teisinio reguliavimo instrumentas, užtikrinantis objektyvias nurodytos veiklos prielaidas. Deja, apart Kodekso pirmame straipsnyje deklaruojamo visuomenės interesų gynimo, daugiau apie visuomenės dalyvavimą atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas arba galimybę visuomenei dalyvauti užkertant nusikalstamoms veikoms kelią dabar visiškai nebeužsimenama. Tik labai su didelėmis išlygomis galima įžvelgti visuomenės dalyvavimo baudžiamajame procese kai kurias apraiškas, kada kalbame apie atskirų asmenų skundų, pareiškimų ar pranešimų padavimą apie nusikalstamas veikas, galimybę asmenims duoti parodymus, teisę būti pripažintam nukentėjusiuoju, gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, smurtiniais veiksmais padarytos žalos atlyginimą, būti kviestiniu ir pan., tačiau tai tiesiogiai nenurodoma. Tačiau tai neatitinka taikomam viešojoje teisėje principui –leidžiama tai kas nurodyta įstatyme, skirtingai nuo privatinai teisei būdingo principo-leidžiama tai kas įstatymu neuždrausta. Reikia priminti, kad iki 2003 m. gegužės 1 d. galiojusiam BPK apie visuomenės ar jos atstovų dalyvavimą baudžiamajame procese buvo nurodoma netgi 24 Kodekso straipsniuose (2, 63 1, 125, 144, 250, 254, 258, 271, 286, 294, 306, 308, 309, 313, 317, 320, 324, 325, 326, 327, 345, 351, 413,415)³. Diskutuojama tema ypač reikšminga nuostata buvo įtvirtinta 144 straipsnyje vadintame Visuomenės įtraukimas dalyvauti nusikaltimų išaiškiniame, kuriame buvo apibrėžta, kad darydamas tyrimą, tardytojas gali plačiai naudotis visuomenės pagalba nusikaltimams išaiškinti ir juos padariusiems asmenims nustatyti, taip pat padedančioms daryti nusikaltimus priežastims ir sąlygoms atskleisti ir pašalinti. Kaip jau minėta, galiojančiame BPK nebėra tiesioginių teisinių prielaidų pasitelkti visuomenės atstovus nei ikiteisminiame etape nei vykdant teisingumą teisme, nes Lietuvoje nėra nei prisiekusiųjų nei tarėjų institutų.

² Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. 2002 03 14 // Valstybės žinios, 2002, Nr. 37-1341, Nr. 46.

³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Autoriai: Goda G., Kazlauskas M., Kuconis P. ir kiti. Pirmasis leidimas. 2001 03 12. VĮ teisinės informacijos centras.

Kitame reikšmingame teisės akte – Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatyme⁴ apie visuomenės pritraukimą dalyvauti užkardant ir tiriant nusikalstamas veikas tiesioginių nuorodų taip pat nėra ir tik prokuratūros funkcijose be kitų yra minimas viešojo intereso gynimas ir prokuratūros dalyvavimas rengiant ir įgyvendinant nacionalines ir tarptautines nusikalstamų veikų prevencijos programas (2 str.7, 9 p.).

Nagrinėdami Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymą⁵, aštunto straipsnio antroje ir trečioje dalyse randame, kad policija, siekdama užtikrinti asmens ir visuomenės saugumą bei viešąją tvarką, bendradarbiauja su kitomis valstybės bei savivaldybių institucijomis įgyvendindama nusikalstamumo kontrolės ir prevencijos programas bei kita forma įtraukdama į šią veiklą visuomenines organizacijas ir gyventojus. Policija bendradarbiauja su visuomeninėmis organizacijomis ir pavieniais asmenimis įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Policija remia įvairių formų teisinio švietimo programas, propaguoja teisines žinias mokymo įstaigose, visuomenės informavimo priemonėse ir leidybinėje veikloje. Nurodyto įstatymo 9 straipsnyje be to nurodoma, kad policija bendradarbiauja su visuomenės informavimo priemonėmis įstatymų nustatyta tvarka ir gali steigti visuomenės informavimo priemones, kuriose visuomenei būtų teikiama informacija apie nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos priemonių, kitų policijos uždavinių įgyvendinimą bei skelbiama kita su policijos veikla susijusi informacija. Taigi Policijos veiklos įstatymas sudaro tam tikras prielaidas policijos ir bendruomenių bendradarbiavimui, tik yra apgailestautina, kad pastarojo įstatymo nuostatos nėra suderintos su aukštesnės galios –BPK.

Akivaizdu, kad kiekvienoje gatvėje, kaime, prie kiekvieno namo kampo policininko nepastatysi. Nors policijos svarbiausias uždavinys yra būtent viešosios tvarkos palaikymas, tačiau ši tvarka priklauso taip pat ir nuo žmonių sąmoningumo jų dorovinių nuostatų, geranoriškumo, gebėjimo susivaldyti ekstremaliose situacijose ir pan. Visa tai labiausiai ir sąlygoja nusikalstamų veikų prevenciją ir veikų užkardymą. Europos policininkų chartijos, priimtose Strasbūre dar 1993 m. rugpjūčio 25 d., preambulėje rašoma: “Nereikėjo jokių diskusijų-nors mes kalbėjome skirtingomis kalbomis, vertimai buvo nereikalingi-susitarti, kad absoliutus prisitaikymas prie konstitucinių valstybės įstatymų, nuolatinis tarnavimas visuomenei, etiškas bei teisiškas priemonių ir pasekmių pusiausvyros išlaikymas, pagarba asmens garbei ir orumui, nuolaidumas autoritetui ir savo atsakomybės vykdymas, atliekant policijos pareigas-tai visų policijos organizacijų pagrindiniai principai ir ta grandis, kuri jungia jų narius“.

⁴ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373941

⁵ Įstatymas skelbtas: Žin., 2000, Nr. 90-2777

Apibendrinant galime konstatuoti, kad nors baudžiamojo proceso kodekse ir prokuratūros įstatyme apie visuomenės pasitelkimą užkardant nusikalstamas veikas ir jas tiriant teisnių prielaidų nėra, visuomenės pasitelkimas yra galimas remiantis kitais teisės aktais, pvz. jau minėtų Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymu, Policijos veiklos įstatymu, Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymu⁶, Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymu⁷, Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymu⁸, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu⁹ ir kt. Daugelis visuomenės įtraukimo į nusikalstamų veikų prevenciją būdų atskleidžiami nagrinėjant nacionalines prevencines programas, kaip antai: Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. Nr. IX-1383 nutarimą „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“¹⁰, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 4 d. nutarime Nr. 491 „Dėl Nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2005-2007 metų programos patvirtinimo“¹¹, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. spalio 2 d. Nr. 1216 nutarime „Dėl Nacionalinės narkomanijos prevencijos ir narkotikų kontrolės 2004-2008 metų strategijos patvirtinimo“¹² ir eilėje kitų.

Vis dėlto policijos pastangos telkiant visuomenę turėtų būti dar aktyvesnės, nes ji disponuoja tam tikrų priemonių arsenalu ir turi atitinkamus įgaliojimus jas naudoti. Kita vertus, mūsų nuomone į BPK būtina sugražinti bent jau ilgainiui pasiteisinusias visuomenės dalyvavimo baudžiamajame persekiojime formas: tarėjų institutą, visuomeninį nukentėjusiųjų asmenų atstovavimą, pasinaudojimą visuomenės pagalba nusikaltimams išaiškinti ir juos padariusiems asmenims nustatyti, užtikrinant visuomeninį prokuratūros ir policijos veiklos visuomeninę stebėseną.

Toliau bandysime panagrinėti, kokios gi dabartiniu metu yra įsitvirtinusios visuomenės dalyvavimo nusikalstamų veikų prevencijoje ir veikas tiriant formos (būdai).

2. VISUOMENĖS DALYVAVIMO UŽTIKRINANT SAUGIĄ APLINKĄ, ATSKLEIDŽIANT IR TIRIANT NUSIKALSTAMAS VEIKAS PAGRINDINĖS FORMOS (BŪDAI)

Visuomenės pasitelkimą atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas bent jau policijos pareigūnai gali realizuoti šiais būdais:

⁶ Valstybės žinios. 2002, Nr. 57-2297.

⁷ Valstybės žinios. 1997. Nr. 64-1502; Nauja įstatymo redakcija nuo 2004 m. sausio 1 d. // Valstybės žinios. 2003. Nr. 117-5318.

⁸ Valstybės žinios, 1997. Nr. 69-1731; nauja įstatymo redakcija nuo 2001 m. liepos 11 d. // Valstybės žinios. 2001, Nr. 60-2138.

⁹ Valstybės žinios. 1996, Nr. 33-807.

¹⁰ Valstybės žinios. 2003, Nr. 32-1318.

¹¹ Valstybės žinios. 2005, Nr. 58-2021.

¹² Valstybės žinios. 2003, Nr. 94-4251.

1. Organizavimas bendruomenių ar profesinių grupių susirinkimų apie atitinkamus pavojus ir jų prevenciją ar informavimą, kaip reikėtų apsisaugoti nuo užpuolimų, konsultuoti žmones apie orientuotą teisės pažeidimų fiksavimą, dokumentavimą, saugų stebėjimą, pasitaikančius turizmo pavojus. Taip bendradarbiaujant, policijos pareigūnai tiesiogiai iš gyventojų išgirsta jų darbo vertinimus, taip pat kartu gali aptarti kriminogeninę situaciją, kylančias saugumo užtikrinimo problemas, gali paraginti bendruomenės vienyti į saugios kaimynystės grupes ir kartu su policija bendromis pastangomis siekti tvarkos ir saugumo palaikymo jų gyvenamose vietovėse saugoti save bei savo turtą. Ypač svarbu ne tik saugotis patiems bet nelikti abejingiems aplinkinių patiriamai agresijai. Susitikimų metu gali būti svarstoma, kaip bendradarbiaujant bendruomenėms ir policijai būtų didinamas saugumas, siekiant tuo pačiu ir efektyvesnio nusikalstamų veikų išaiškinimo. Gyventojai visais prieinamais būdais turi būti skatinami tapti atidesniais, nepakantiems blogiui ir asmenims, vykdantiems teisės pažeidimus, nelikti abejingiems pamačius darant pažeidimus ar, turint svarbios informacijos apie padarytus ar planuojamus nusikaltimus, apie tai informuoti pareigūnus;
2. Organizuoti policijos pareigūnų susitikimus su nevyriausybinių organizacijų atstovais. Juose aptarti bendradarbiavimo galimybes, rengiant ir įgyvendinant nusikalstamumo prevencijos programas, kviesti nevyriausybinių organizacijų atstovus dalyvauti seminaruose, konferencijose, pasitarimuose, kartu su jais organizuoti renginius visuomenei;
3. Kreipiantis į gyventojus per žiniasklaidą (siekiant išaiškinti galimus liudytojus, įtariamojo, kitų asmenų ar daiktų paieškai tam tikrais duomenimis);
4. Pasitelkiant žmones apžiūrėti įvykio vietą (ypač kai reikia patikrinti ir apžiūrėti dideles teritorijas, ieškant dingusių asmenų, nusikalstamos veikos pėdsakų ir pan.);
5. Įvairių prevencinių programų rengimas (saugant, stebint a/m aikšteles, gyvenamojo būsto, sodo, sodybos apsauga nuo vagysčių, informavimas apie priemones, kurios gali užkirsti galimybę įsibrauti į būstą, automobilį, žymėjimas transporto priemonių, ar kitų vertingų daiktų);
6. Raginimas ir skatinimas nukentėjusiųjų jokia būdu netylėti apie įvykusius teisinius konfliktus ir nedelsiant pranešti, nes vėlesnė informacija dėl pėdsakų išnykimo pavojų, sunkiau patikrinama ir patvirtinama. Svarbiausia – ne slėpti smurto, plėšimo, vagysčių atvejus, o ieškoti efektyvesnių būdų šioms skaudžioms problemoms spęsti;
7. Raginimas pranešti apie konfliktus šeimose, paliktus vaikus, gyvūnus, neatsargų elgiasi su ugnimi, pirotechnika, vairavimą girtų, įtartinų asmenų susibūrimus;
8. Pasitelkiant rėmėjus iš verslo įmonių, įstaigų ir organizacijų, privačių saugos struktūrų;

9. Informuojant ir aiškinant, kad patys gyventojai dabar turi teisę sulaukyti asmenį užkluptą darant nusikalstamą veiką ar tuoj pat po jos padarymo;
10. Diskutuojant apie pasitikėjimo, pareigos jausmą, bendruomenės nario, piliečio reikšmingumą, tikėjimą tik teisiniais saugumo užtikrinimo metodais;
11. Skatinimas aktyvumo duoti teisingus parodymus ir jų reikšmingumo pavyzdžių demonstravimas;
12. Ugdytas supratimas, kad padėdamas policijai padedi ir sau. Žinoma papildomai čia derėtų įstatymų papildymais įtvirtinti, kad už suteiktą vertingą informaciją, padėjusią atskleisti nusikalstamą veiką, būtų asmenys atitinkamai skatinami.
13. Kritika pasyvumo ir pasmerkimas „stručio“ sindromo;
14. Telkti visas pastangas, kad būtų saugesnės mokyklų, darželių prieigos;
15. Pagarba pavienių asmenų garbei, orumui ir jų apsauga;
16. Pasitikėjimo pagalbos telefonų ir kitų informavimo būdų plėtra;
17. Organizavimas susitikimų su respublikinės ir regioninės žiniasklaidos atstovais, supažindinant juos su teisės aktu, reglamentuojančių ikiteisminį tyrimą ir policijos veiklą, nuostatomis ir pasikeitimais;
18. Žiniasklaidos atstovų pakvietimas dalyvauti policijos rengiamuose reiduose, prevencijos priemonėse, siekiant atskleisti pareigūnų darbo ypatumus, jų pasiaukojimą ir tinkamą bei principinę veikimą ekstremaliomis sąlygomis;
19. Informacinių pranešimų aktualiausiais saugios aplinkos užtikrinimo klausimais rengimas, platinimas ir kt.

Taigi, nors galiojantis BPK ir nenumato visuomenės ar jos atstovų dalyvavimo baudžiamajame procese, tačiau visiems yra suprantama, kad tiek visuomenės tiek ir pareigūnų tikslas ir lūkesčiai yra adekvatūs-veiksmingiau spręsti nusikalstamumo, narkomanijos, įveikiant nusikaltimų baimes, socialinės ir fizinės netvarkos problemas. Kartu pabrėžtina, kad kardinaliai turi būti pašalinta iki šiol egzistuojant blogybė, kuomet įtvirtinta baudžiamojo persekiojimo sistema visas ikiteisminio tyrimo institucijas ir ypatingai policiją, kuri užsiima per 95 % nusikalstamų veikų tyrimų, orientuoja daugiausiai kriminaliniam persekiojimui, mažai paliekant rezervų teisės pažeidimų prevencijai, gyventojų socialinei pagalbai ir kt.¹³ Apie tai, autorius rašė jau ir anksčiau¹⁴.

¹³ Pumputis A. Policijos ir visuomenės tarpusavio santykio prielaidos/Kriminalinė justicija. Mokslo darbai. 5 tomas. Vilnius, 1996. P.35-46.

¹⁴ Ancelis P. Baudžiamasis persekiojimas sąvokomis ir vadybiniu aspektu //Jurisprudencija, 2005, t.70 (62). P.89-99.

IŠVADOS

Pripažintina, kad už visuomenės saugumą atsakinga ne vien policija o visa bendruomenė. Kiekvienas žmogus visuomenėje turi atlikti tam tikrą vaidmenį, būti pilietiškam, elgtis nepažeidžiant kitų asmenų teisių, siekti užkirsti kelią nusikalstamoms veikoms ir padėti jas atskleidžiant ir tiriant.

Svarbiausiu-pamatiniu valstybės organizaciniu instrumentu sprendžiant visuomenės dalyvavimo baudžiamajame persekiojime uždavinius yra Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas.

Inicijuojant Lietuvos Respublikos BPK atitinkamų straipsnių pataisas ir papildymus būtina sugražinti bent jau praeityje ilgainiui pasiteisinusias visuomenės dalyvavimo baudžiamajame persekiojime formas: tarėjų institutą, visuomeninį nukentėjusiųjų asmenų atstovavimą, platesnį pasinaudojimą visuomenės pagalba nusikaltimams išaiškinti ir juos padariusiems asmenims nustatyti, o taip pat užtikrinant visuomeninę prokuratūros ir policijos veiklos stebėseną.

Esamoje situacijoje ir toliau panaudotinos nurodytos ir kitos policijos ir visuomenės bendradarbiavimo formos, kurios padeda užkirsti nusikalstamoms veikoms kelią, jas tirti ir tokiu būdu kuriant Lietuvoje saugesnę aplinką.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendumu) // Valstybės Žinios. 1992. Nr. 31-953.(Su pakeitimais ir papildymais).
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Oficialus tekstas (parengtas ir išleistas vykdant Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2008 m. gegužės 13 d. įsakymą Nr.1R-191). Vilnius, 2008.
3. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr.42 – 1919.
4. Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 90 – 2777.
5. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas // Valstybės žinios. 1997. Nr. 2-16.
6. Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 57-2297.
7. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1997. Nr. 64-1502; Nauja įstatymo redakcija nuo 2004 m. sausio 1 d. // Valstybės žinios. 2003. Nr. 117-5318.
8. Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymas // Valstybės žinios, 1997. Nr. 69-1731; nauja įstatymo redakcija nuo 2001 m. liepos 11 d. // Valstybės žinios. 2001, Nr. 60-2138.
9. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 33-807.
10. Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas // Valstybės žinios. 2005, Nr. 85-3140.
11. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. Nr. IX-1383 nutarimas „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 32-1318.
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. Nr. 558 nutarimas „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005-2008 metų programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 65-2333.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 4 d. Nr. 491 „Dėl Nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2005-2007 metų programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 58-2021.

14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. kovo 6 d. Nr. 197 nutarimas „Dėl Vaikų ir paauglių nusikalstamumo prevencijos nacionalinės programos“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 21-210.
15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. spalio 2 d. Nr. 1216 nutarimas „Dėl Nacionalinės narkomanijos prevencijos ir narkotikų kontrolės 2004-2008 metų strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 94-4251.
16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. gruodžio 18 d. nutarimas Nr. 954 „Dėl ekonominių nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos“ // Valstybės žinios. 1993, Nr. 72-1355.
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 10 d. nutarimas Nr. 270 „Dėl papildomų kovos su organizuotu nusikalstamumu priemonių programos“ // Valstybės žinios. 1999, Nr. 25-709.
18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. 62 „Dėl prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002-2004 metų programos“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 6-231.
19. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Autoriai: Goda G., Kazlauskas M., Kuconis P. ir kiti. Pirmasis leidimas. 2001 03 12. VĮ teisinės informacijos centras.
20. Ancelis P. Baudžiamasis persekiojimas sąvokomis ir vadybiniu aspektu // Jurisprudencija, 2005, t.70 (62). P.89-99.
21. Pumputis A. Policijos ir visuomenės tarpusavio santykio prielaidos/Kriminalinė justicija. Mokslo darbai. 5 tomas. Vilnius, 1996. P.35-46.

Internetiniai adresai:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373941 Prisijungimo laikas: 2011 05 09

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=396895&p_query=nacionalinis%20saugumas&pr2
Prisijungimo laikas: 2011 05 02

COMMUNITY INVOLVEMENT IN THE PROSECUTION OF CRIMES

Petras Ancelis*

Mykolas Romeris University

Summary

Safety issues are of paramount importance for every person in a society. The ways achieving safety are also important. One of them is to encourage people to protect themselves and others. The practice of foreign countries testify that self-protection citizen initiatives function well enough. It is crucial to comprehend that the burden of responsibility for public safety lies on the communities at large and not only on the law enforcement agencies. Every citizen has civil duties - to act so as not to violate the rights of others, to prevent crimes and to help in resolving criminal activities. This paper deals with legal and other presumptions for a community's role in crime prevention and crime solving, traditional and recent forms of community involvement and cooperation, presents some recommendations on possible future development of the cooperation process.

Keywords: criminal prosecution, communities, prevention of criminal activities.

Petras Ancelis*, Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakulteto Kriminalistikos ir baudžiamojo proceso katedros profesorius. Mokslinių tyrimų kryptys: baudžiamasis procesas, įrodymų teorija, nukentėjusių asmenų teisių apsauga, ikiteisminio tyrimo procesinės formos.

Petras Ancelis*, Mykolas Romeris University, Faculty of Public security, Department of Criminalistics and Criminal Procedure, professor.

Research interests: Criminal Procedure, Theory of Evidence, Rights Protection of Injured Person, Procedural Forms of the Pre-trial Investigation.